№ 9-10.

ביבער פאר אלע

האָדל.

(אַ מַעֲשֶׂה פון טֵבְיֶה דעם מילכיגער).

איבערדערצעהלט וואָרט-ביי-וואָרט

פון

שלום-עליכם.

פרייז 10 קאָפּ.

פערלאג „ביכער-פאַר-אַלע”, ווארשא, דלוגא 26.

ווארשא, תרס"ה.

ОДЛЪ.

Разсказъ.

соч. Шалемъ-Алейхема.

Цѣна 10 коп.

Изданіе „Бихеръ-фаръ-але“.
Варшава, Долгая 26.

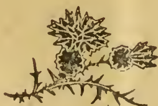
ВАРШАВА.
„Издательская Типографія“, Панская 20.
1905.

הָאדְל

אַ מַעֲשֶׂה פוּן טֶבְיֶה דֶעם מִילְכִיגֶער, וָואס הָאט זִיךְ
פַארלָאפֶען מִיט אִיהם גָאר אִין דֶער לֶעצְטֶער צַייט,

דֶערצֶעהלט פוּן טֶבְיֶה'ן אַלֵיין אוּן אִיבֶּערגֶעגֶעבֶּען וָוארט בַּיי וָוארְט פוּן

שלום-עליכם.

ווארשא, תרס"ה.

ОДЛЪ

(разсказъ)

соч. Шалемъ-Алейхема.

ВАРШАВА

Издательская Типографія", Панская 20.

1905.

Дозволено Цензурою
Варшава, 15 Іюля 1905 г.

הָאדְל.

אַ מַעֲשֶׂה פוּן טֶבְיֶה דֶעם מִילְכִיגֶער, וָואס הָאט זִיךְ פַּארלָאפֶּען מִיט אִיהם גָאר אִין דֶער לֶעצְטֶער צַייט. דֶערצֵעהלְט פוּן טֶבְיֶה'ן אַלֵיין אוּנ אִיבֶּערגֶעגֶעבֶּען וָוארְט בַּיי וָוארְט.

פוּן
שלום־עליכם.

איהר הדושט זיך, פאני שלום־עליכם, אויף טביהן וואס מע זעהט איהם ניט? ער האט זיך, זאגט איהר, שטארק אַ רוק געטהון, מיט אמאל, זאגט איהר, גרוי געווארען? עך־עך־עך! ווען איהר זאלט וויסען מיט וואס פאר צרות, מיט וואס פאר ווערטאגען אט דער טביה טראגט זיך ארום! ווי אזוי שטעהט דארט ביי אונז געשריבען: אדם יסודו מעפר וסופו לעפר, א מענטש איז שוואכער פון א פליג און שטארקער פון אייזען... טאקי נאר א באשרייבונג מיט מיר! וואו ערגיץ א שלאק א צרה, אנ' אנשיקעניש — מיך אויסמיידען טאר עס ניט. פון וואנען נעהמט זיך עס, ווייסט איהר ניט? אפשר דערפון וואס בטבע בין איך א פתי יאמין, וואס גלויבט איטליכען אויף נאמנות? טביה פארגעסט וואס אונזערע חכמים האבען אונז אנגעזאגט טויזענד מאל: כבדהו וחשדהו. בלשון אשכנז הייסט עס: „נע וויר סאבאקי"... נאר וואס זאל איך טהון, פרעג איך אייך, אז ס'איז ביי מיר פארט

אַזאַ טבע? איך בּין ווי איהר ווייסט אַ גרויסער בעל־בטחון און האָב צו דעם וואָס לעבט אייביג קיין מאָל קיין טענות נישט; ווי אַזוי ער פיהרט אַזוי איז גוט; ווארום פּרובט זיך אַדרבה פאַרקערט האָט יאָ טענות, וועט זיך אייך עפּיס העלפען? אַז ווי באַלד מיר זאָגען אין די סליחות: „הַנְּשָׁמָה לָךְ וְהַגּוּף שֶׁלָּךְ“, הייַנט וואָס ווייסט אַ מענש און וואָס האָט ער פאַר אַ „ווערדע“? שטענדיג טענה איך אָבער מיט איהר, מיט מייַנער הייסט דאָס: „גאָלדע, זאָג איך, דו זינדיגסט! פאַרהאַן, זאָג איך, ביי אונז אַ מדרש... „וואָס מיר מדרש, זאָגט זי, מיר האָבען, זאָגט זי, אַ טאָכטער אויף התונה צו מאַכען; און נאָך דער טאָכטער, קיין עין הרע, געהען נאָך צוויי טעכטער; און נאָך די צוויי נאָך דריי, קיין בּיז אויג זאָל ניט שאַדען!...“ — „עט, זאָג איך, ס'איז בּלאָטע, גאָלדע! אונזערע חכמים, זאָג איך, האָבען דאָס אויך באַוואָרענט; ס'איז פאַרהאַן, זאָג איך, דערויף אויך אַ מדרש...“ לאָזט זי זיך ניט רייַדען: „טעכטער, זאָגט זי, דערוואַכסענע זענען אַלייַן אַ גוטער מדרש“... און געהט טענה'ט מיט אַ יודינע!

הקיצור פון דעם זעהט איהר אַרויס, אַז ס'איז פאַרהאַן, ס'איז דאָ קיין עין הרע ביי מיר סחורה אויף אויסצוקלויבען, און דוקא פייַנע סחורה, נישט צו פאַרזינדיגען, איינע שענער פון דער אַנדערער. ס'איז ניט שייך אַז איך אַליין זאָל לויבען מייַנע קינדער, נאָר איך הער וואָס די וועלט זאָגט: „קראַסאַוויצעס“! און וְעַל כֻּלָּם די עלטערע, האָדל רופט מען זי, די אַנדערע פון צייטלען, די וואָס האָט זיך פאַר־קאָכט, אויב איהר געדענקט, אינ'ם חַיָּט, איז זי שען, זאָג איך אייך, די אַנדערע טאָכטער מייַנע, האָדל מיין איך, וואָס זאָל איך אייך זאָגען? טאַקי ווי אין דער הייליגער מגילה שטעהט געשריבען: כי טובת מראה היא. — שייַנט ווי אַ שטיק גאָלד, און צו די צרות בעדאַרף זי נאָך האָבען אַ קאָפּ אויך, שרייַבט און לייענט יודיש און רוסיש, און ביכלעך, ביכלעך שלינגט זי ווי האַלעשקעס. וועט איהר דאָך פרעגען אַ קשיא: וואָס פאַר אַ מהותן איז טביהס טאָכטער מיט ביכלעך, אַז

דער טאַטע איהרער האַנדעלט גאָר מיט קעז און מיט פּוטער? הערסט דו, אָט דאָס פרעג איך דאָך ביי זיי, ביי די פיינע בחורים הייסט עס, וואָס קיין הויזען, איך בעט איבער אייער כבוד, איז ניטאָ און שטודירען געלוסט זיך זיי, ווי מיר זאָגען אין דער הגדה: כלנו הכמים — אַלע ווילען לערנען, כלנו נבונים — אַלע ווילען שטודירען. פרעגט זיי: וואָס שטו־דירען? ווער שטודירען? זאָלען אַזוי ציגען וויסען אין ברעמדע גערט־נער שפּרינגען! אַז בסך הכל לאָזט מען דאָך זיי גאָר ניט צו, ווי זאָגט ער: אַל תשלה ידך — אַ קאָטע פון דער פּוטער!... זאָלט איהר זעהען פונדעסטוועגען ווי מע לערענט! און ווער? בעל־מלאכה'שע קינדער. פון שניידערס, פון שוסטערס, גאָט זאָל מיר אַזוי העלפען בכל אשר אפנה! מע לאָזט זיך אַוועק קיין יעהופּעץ, אָדער קיין אָדעס, מע וואַלגערט זיך אויס אויף אַלע בוידעמס, עסען עסט מען מכות מיט בכורות, און פאַרבייסען פאַרבייסט מען מיט קדחת, גאַנצע הדשים דורכאַנאַנד קוקט מען נישט אָן קיין שטיקעל פליייש אין די אויגען, מע לעגט זיך צונויף זעכס פאַרשווינדלעך אויף איין בולקע מיט אַ הערינג און וְשָׂמַחְתָּ בְּחַגֶּךָ — הוליע קבצן!...

בקצור, האָט זיך איינער פון דער „חברה" פאַרהאַקט אין אונזער ווינקעל, עפּיס אַ שלים־מזל ניט ווייט פון דאַנען, איך האָב געקענט דעם טאַטען זיינעם, ער איז געווען אַ פּאַפּיראָסניק און אַ קבצן לאָז ער מיר מוחל זיין אין זיבען פאָלעס. מילא בין איך אייך דערויף ניט אויסען, ווארום אַז דעם תנא רב יוחנן הסנדלר איז אָנגעשטאַנען צו נייהען שטיוועל, מעג איהם שוין דאַכט זיך אָנשטעהן צו האָבען אַ טאַטען וואָס דרעהט פּאַפּיראָסען. פאַרדריסען פאַרדריסט מיך נאָר איין זאַך: למאי זאָל זיך אַ קבצן גלוסטען לערנען, שטודירען? פּראַוודאַ, דער גוטער יאָהר האָט איהם ניט גענומען, ער האָט אַ גוט קעפּעל, גאָר אַ גוט קעפּעל. פערטשיק הייסט ער, דער שלים־מזל, האָבען מיר איבערגעלעגט אויף יודיש פעפעריל, ער זעהט טאַקי אויס ווי אַ פעפּעריל, איהר זאָלט אָנקוקען — אַ ווערעריקעל, אַ קליינס אַ שוואַרץ,

אַ פֶּערזעהעניש, נאָר סאִיז פוּל, מָלֵא וָגדוּש, אוּנ אַ מוֹיל — אֵשׁ לֶהָבָה שׁוועבעל אוּנ פעך.

ויהי היום טרעפט זיך אַ מעשה, איך פאָהר איין מאָל אַהיים פוּן בּוֹיבּעריק, אָבּגעזוּעצט דאָס בּיסעל סחוֹרה, אַ גאַנצען טראַנספּאָרט, קעז אוּן פוּטער אוּן סמעטענע אוּן שאָר ירקוֹת, זיץ איך פאַרטראַכט, ווי דער שטייגער איז, אין הימעלזאַכען, פוּן דעם, פוּן יענעם, אוּן פוּן די יעהוּפּיצער נגידים וואָס עס גערעט זיי קיין עין־הרע אַזוי גוּט, אַזוי גוּט, אוּן פוּן טביה׳ן דעם שלים־מזל מיט זיין פערדיל, וואָס ווערען כל ימיו פאַרשוואַרצט, וכדומה נאָך אַזעלכע ענינים. זוּמער, די זוּן בּאַקט, די פליגען בּייסען, אוּן די וועלט אַרוּם אוּן אַרוּם איז מְחַיֶה נְפָשוֹת, אָפען, האָטש הויבּ זיך אויף אוּן פליה, האָטש ציה זיך אוֹיס אוּן שווים!...

דערווייל איך טהוּ אַ קוּק אַ בּחוּר׳ל שפּאַנט זיך מיט די רַגְלַיִם איבער׳ן זאַמד, האַלט אַ פּעקיל אוּנטער׳ן אָרעם אוּן שוויצט, פּאָליט מיט דער נשמה, „יעמוֹד ההתן רב יאָקיל בּן פלעקיל!“ — זאָג איך צוּ איהם — זעץ דיך אויף, הער נאָר, וועל איך דיך אַבּיסעל אוּנטערפיהרען, איך פאָהר בְּמֵילָא ליידיג. ווי שטעהט דאָרטען, זאָג איך, בּיי אוּנז געשריבּען: „דיין הבר׳ס אייזעל אַז דוּ בּאַגעגענסט, איז עזוֹב תעזוֹב דאַרפסט איהם ניט פאַרלאָזען, היינט לא כל־שכּן אַ מענטש“... לאַכט ער, דער שלים־מזל, אוּן לאָזט זיך דווקא לאַנג נישט בּעטען אוּנ קריכט אין וועגעלע אַריין. „פוּן וואַנען, זאָג איך, שפּאַנט דאָס למשל אַ בּחוּרל?“ — פוּן יעהוּפּעץ. „וואָס האָט, זאָג איך, אַזאַ בּחוּרל ווי דוּ צוּ טהוּן אין יעהוּפּעץ?“ — אַזאַ בּחוּרל ווי איך, זאָגט ער, ניט אָפּ אַקזאַמענט. „אויף וואָס, זאָג איך, שטוּדירט אַזאַ בּחוּרל ווי דוּ“ — אַזאַ בּחוּרל ווי איך, זאָגט ער, ווייסט נאָך אַליין ניט אויף וואָס ער שטוּדירט. „אם כּן, זאָג איך, וואָס זשע דוּלט זיך אַזאַ בּחוּרל ווי דוּ אוּמזיסט דעם קאָפּ“? זאָרגט זיך ניט, רב טביה, אַזאַ בּחוּר׳ל, ווי איך, זאָגט ער, ווייסט שוֹין וואָס ער האָט צוּ טהוּן. „זאָג מיר נאָר, זאָג

איך, ווי באַלד אַז איך בּין דיר שוין יאָ באַקאַנט, טאָ ווער בּיזט דו למָשָׁל?" ווער איך בּין? איך בּין, זאָגט ער, אַ מענטש. „איך זעה, זאָג איך, אַז ניט קיין פערד, איך מיין וועמענס בּיזט דו?" וועמענס, זאָגט ער, זאָל איך זיין? איך בּין גאָטס. „איך ווייס, זאָג איך, אַז גאָטס; עס שטעהט, זאָג איך, בּיי אונז געשריבּען: כָּל הַחַיָה וְכָל הַבְּהֵמָה: איך מיין, זאָג איך, פון וואַנען שטאַמסט דו, צי בּיזט דו אַ אונזעריגער, צו אֶפשר פון דער ליטאָ"?— שטאַמען, זאָגט ער, שטאַם איך פון אָדָם הָראשוֹנ'ן אונ אַליין בּין איך, זאָגט ער, אַהיגער, איהר קאָנט מיך. „ווער זשע, זאָג איך, איז דער טאַטע דיינער? לאָמיר שוין הערען!"— מיין טאַטע, זאָגט ער, האָט געהייסען פּערטשיק. „טפו זאָלסט דו ווערען! האָסט דו, זאָג איך, בּעדאַרפט אַזוי לאַנג מוטשען? בּיזט דו, הייסט דאָס, פּערטשיק דעם פּאַפּיראָסניקס אַ זוהנדיל. זוהנדיל?" בּין איך, זאָגט ער, פּערטשיק דעם פּאַפּיראָסניק אַ זוהנדיל. „אונ שטודירסט, זאָג איך, אין די קלאַססען?" אונ שטודיר, זאָגט ער, אין די קלאַססען. „נו־נו, מְהֵכְתֵּיתִי, זאָג איך, אָדם אַ מענטש, צפור אַ פויגעל, קאַטשקע ריק זיך. זאָג זשע מיר, זאָג איך, תּכשיט מיינער, פון וואָס למשל לעבּסט דו אַשטייגער?" פון דעם, זאָגט ער, וואָס איך עס. „אַהאַ, זאָג איך, גאַנץ גוט, וואָס זשע, זאָג איך, עסט דו?" אַלסדינג, זאָגט ער, וואָס מע גיט מיר. „איך פאַרשטעה, זאָג איך, בּיזט ניט קיין איבּערקלויבּער: אַז ס'איז דאָ וואָס צו עסען עסט דו, אונ אַז ס'איז ניטאָ וואָס צו עסען פאַרבּייסט דו מיט אַ ליפּ אונ לייגסט זיך שלאָפען אַ ניכטערער. נאָר וואָס דענן, זאָג איך, ס'איז אַלסדינג כּדאַי, אַבּי שטודירען אין די קלאַססען, זאָג איך, גלייכסט זיך, זאָג איך, צו די יעהופּעצער נגידים. ווי אין פּסוק שטעהט כֻּלָּם אֲהוּבִים כֻּלָּם בְּרוּרִים"... אַזוי זאָג איך צו איהם מיט אַפּסוק אונ מיט אַ מדרש ווי טביה קען, מיינט איהר דאָך, אַז ער שווייגט מיר אָפּ. פּערטשיק הייסט עס? ניט דערלעבּען, זאָגט ער, ווילען די נגידים, אַז איך זאָל זיך צו זיי גלייכען! איך האָבּ זיי, זאָגט ער, אין דער ערד! „בּיזט

מִיר עֶפּיס שטאַרק, זאָג איך, אוֹיפגֶעטראָגֶען, זאָג איך, אוֹיף דִי נגידים? איך האָבּ מוֹרא, זאָג איך, אוֹיבּ זֵיי האָבּען זִיך נִיט צֶעטֵיילט, זאָג איך, מִיט דײַן טאַטענס ירושה". — זאָלט איהר טאַקי ווִיסען, זאָגט עֶר, אַז איך אונ איהר אונ מִיר אַלֶע קאָן זײַן האָבּען אַ גרוֹיסען חלק בּײַ זֵיי אין דער ירושה... „ווייסט דו וואָס, זאָג איך, לאָזען שוֹין דײַנע שונאים רעדען פֿאַר דִיר. איך זעֶה אַרוֹיס, זאָג איך, נאָר אײן זאַך, אַז דו בּיזט אַ יונגעֶל נִישט קיין פאַרפאַלענער אונ דִי צונג בּעֶדאַרף מען דִיר נִישט פּיקען; אוֹיבּ דו ווִעסט, זאָג איך, האָבּען צײַט, קענסט דו זִיך אַרײַנהאַפּען צו מִיר הײַנט אוֹיף דער נאַכט, וועלען מִיר אַ בּיסעֶל שמוּעסען און טאַקי בְּדֶרֶךְ הֲלִיכָה האַפּען מִיט אונז אַ וועטשערע"...

אַודאַי האָט זִיך מײַנער נִישט געלאָזט איבּערהזר'ן די ווערטער און איז געֶקומען צו גאַסט, געטראָפען אַקאָראַט צום סמִיטשִיק, בּשעת דער בּאָרשט איז געשטאַנען אויפ'ן טִיש און די מִילכִיגע קנִישעס אין אייווען האָבּען זִיך נאָך געפּרעגעלט. „דו האָסט, זאָג איך צו אִיהם, אַ לעבּעדִיגע שווִיגער; קאָנסט זִיך, זאָג אִיך, געהן וואַשען און אַז נִיט קאָנסטו, זאָג אִיך, עסען אומגעוואַשען, איך בּין נִיט גאָט'ס סטראַפּטשע, זאָג אִיך, מִיך וועט מען אויף יענער וועלט פֿאַר דִיר נִיט שמײַסען". אַזוֹי שמוּעס איך מִיך אוֹיס מִיט אִיהם, און פֿיהל, אַז עס צִיהט מִיך עפּעס צו דעם דאָזִיגען מענטשעל, וואָס — ווייס איך אַלײן נִיט, נאָר עס צִיהט; איך האָבּ לִיעבּ, פֿאַרשטעהט אִיהר, אַ מענטשען, וואָס מע קען מִיט אִיהם רעדען אַ וואָרט; אַ מאָל אַ פּסוּק, אַ מאָל אַ מדרש, אַ מאָל אַ שטִיקעל הקירה, אין הִימעל־זאַכען, דאָס, יענץ, לאָקש, בּוידעם, צִיבּעלע. אָט אַזאַ מענטש איז טביה. פֿון יענער צײַט אָן האָט מײַן בּחוּר אָנגעהוֹיבּען אַרײַנקומען צו מִיר כּמעט אַלע טאָג. אָפּגעפֿאַרטִיגט זִיך מִיט די „שטונדען", פֿלעג ער קומען צו מִיר זִיך אָפּרוּהען און אַ בּיסעל פֿאַרבּרײַנגען. מאָלט אײַך, אַז אָך און אַז וועה איז געוועֶן צו אִיהם מִיט זײַנע שטונדען אינאיינעם, אַז בּסך־הכּל,

דאַרפֿט איהר וויסען, בײַ אונז דער גרעסטער נגיד איז געוואָרינט צו צאָהלען גאַנצע ה״י גילדוינים, אי דאָס זאָל דער לעהרער איהם העלפֿען לייענען דעפּעשען, שרייבען אַדרייסים און טאַקי פֿאָלגען אַ גאַנג אויך, פֿאַר וואָס נישט? אַ בְּפֵירוּשׁ'ער פָּסוּק: בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ — עסט דו ברויט, דאַרפֿסט דו וויסען פֿאַר וואָס. אַ שטי־קעל גליק האָטש, וואָס געגעסען האָט ער אייגענטליך בײַ מיר, און דערפֿאַר האָט ער אונטערגעקנעלט מיט מײַנע טעכטער, ווי זאָגט ער: עין תחת עין, אַ פּאַטש פֿאַר אַ פּאַטש, און אָט אַזוי איז ער געוואָרען בײַ אונז אין שטוב אַ גאַנצער בן־בית, די קינדער האָבען איהם אונטערגעטראָגען אַ גליזיל מילך, און מײַן אַלטע האָט אַפּ־טונג געגעבען, ער זאָל האָבען אַ העמד אויפ׳ן לײַב מיט אַ פּאָר זאָ־קען גאַנצע — און טאַקי דערמאָלט האָבען מיר דאָס איהם געקרוינט מיט׳ן נאָמען „פּעפּעריל״, איבערגעמאַכט הייסט דאָס אויף יידיש פֿון פּערטשיק, און מע קאָן זאָגען, אַז מיר האָבען איהם אַלע ליעב געקריגען עפּעס גאָר ווי איין אייגענעם, מהמת בְּטֶבַע איז ער, דאַרפֿט איהר וויסען, דוקא נישקשה פֿון אַ מענטשעל, אַ פּשוטער, אַ פּראָסטער הַי־וְקַיָם הייסט דאָס, שֶׁלִּי שֶׁלְּךָ, שֶׁלְּךָ שֶׁלִּי, מיינס דיינס — הֶפְקֵר ציבעלעס...

פֿאַר איין זאַך נאָר האָב איך איהם פֿײַנט געהאַט: פֿאַר זײַן פֿאַרפֿאַלען ווערען. פּלוצים פֿלעגט ער זיך אויפהויבען, אַוועקגעהן און וְהַיֶּלֶד אֵינֶנּוּ — נישטאָ פּעפּעריל! „וואו ביזט דו געווען, מײַן טהײַ־ערער שפּיעל־פֿויגעל?" שווייגט ווי אַ פֿיש... איך ווייס נישט ווי אַזוי איהר, איך האָב פֿײַנט אַ מענשען מיט סודות, איך האָב ליעב, ווי זאָגט ער: וַיְדַבֵּר — גערעדט און וַיֹּאמֶר — געזאָגט. דערפֿאַר האָט ער אָבער אַ מעלה, צערעדט ער זיך שוין, איז: מִי בָאֵשׁ וּמִי בַמַּיִם — פֿאַר פֿײַער און פֿאַר וואַסער. אַפּיסק — ניט געדאַכט זאָל ער ווערען! רעדט עַל ה׳ וְעַל מְשִׁיחוֹ, און אויף „נִגַּתְּקָה", און דער עיקר טאַקי אויף „ננתקה"... מיט פּלאַנען אַליך אַ זעלכע ווילדע, קרומע, משוגע־

נעֶ געֶנג, עֶפִּיס אַלסדִינג לאַקִידעֶ, פּאָפּעֶרִיק, מִיט דִי פִּיס אַרוֹיף. לְמָשָׁל, אַ נָגִיד קוּמט אוֹיס נאָך זיַין משוּגע׳נעֶם פאַרקעֶהרטעֶן שֵׂכֶל איִז אָבגעֶפּרעֶגט, אוּן אַ קַבְּצָן אִיז, פאַרקעֶהרט, אַ גאַנצעֶר צִימעֶס, אוּן ווער שמוּעֶסט אַ בַעַל־מלאכה — דעֶר אִיז גאָר דאָס אוֹיבּעֶרשׁטעֶ פוּנ׳ם שטיַיסעֶל, טהיַיעֶרעֶר פוּן הרוֹסת, מֵחֲמַת יְגִיעַ כַּפֶּיךָ, זאָגט עֶר, דאָס אִיז דעֶר עִיקר. „פוּן דעֶסטוועֶגעֶן, זאָג אִיך, צוּ געֶלד, זאָג אִיך, קוּמט דאָס נִישט?” ווערט עֶר מָלֵא כַּעַס אוּן וויל מִיר איַינדרִינ־ געֶן, אַז געֶלד אִיז אַ שְׁחִיטָה פאַר דעֶר וועֶלט; פוּן געֶלד, זאָגט עֶר, נעֶהמעֶן זִיך אַלעֶ פאַלשקיַיטעֶן אוֹיף דעֶר ווְעֶלט, אוּן אַלסדִינג, זאָגט עֶר, וואָס סעֶ טהוּט זִיך אוֹיף דעֶר ווְעֶלט, טהוּט זִיך עֶס נִיט על פּי יוֹשר, אוּן עֶר בּריַינגט מִיר צעֶהנטו׳יזעֶנד רְאָיוֹת אוּן מְשָׁלִים. וואָס קלעֶפּעֶן זִיך בּיַי מִיר ווִי אַיין אַרבּעֶס צוּ דעֶר וואַנד... „קוּמט אוֹיס נאָך דיַין משוּגע׳נעֶם שֵׂכֶל, זאָג אִיך, אַז דאָס וואָס מיַין בְּהֵמָה מעֶלקט זִיך, אוּן דאָס וואָס מיַין פעֶרדִיל פאָהרט, אִיז אוֹיך נִישט על פּי יוֹשר?”... וּכדוֹמה נאָך אַזעֶלכעֶ קלאָץ־קַשְׁיוֹת פרעֶג אִיך אִיהם אוּן שטעֶל אִיהם אָבּ, ווִי זאָגט עֶר, עַל כָּל דִבְרֵי שִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת — אוֹיף יעֶדעֶן טרִיט. ווִי טביה קאָן! מיַין פעֶפעֶרִיל אָבּעֶר קאָן אוֹיך, נאָך אַ מִין קאָנעֶן! הלוַאי וואָלט עֶר אַזוֹי נִיט קעֶנעֶן ווִי עֶר קאָן! אוּן האָט עֶר עֶפּיס אוֹיפ׳ן הארצעֶן, אַזוֹי זאָגט עֶר דאָס אַרוֹיס! איַין מאָל — זִיצעֶן מִיר אַזוֹי פאַרנאַכט בּיַי מִיר אוֹיף דעֶר פּרִיזבּעֶ אוּן חַקִירֶה׳ן אַלְץ מִכּח דִי דאָזִיגעֶ עִנְיָנִים, פִילאָזאָפִיע הייַסט עֶס... רוּפט עֶר זִיך אָן צוּ מִיר, פעֶפעֶרִיל הייַסט עֶס: אִיהר ווייַסט, רבּ טביה? אִיהר האָט טעֶכטעֶר, רבּ טביה, זעֶהר געֶראָטעֶנעֶ. טאַקִי באמת? זאָג אִיך, אַ דאַנק דִיר פאַר דעֶר בּשׂוֹרה; זייַ האָבּעֶן, זאָג אִיך, אִין ווְעֶמעֶן געֶראָטעֶן צוּ זיַין”. — איַינעֶ, זאָגט עֶר צוּ מִיר ווְיַי־ טעֶר, דִי עֶלטעֶרעֶ, דִי אִיז גאָר, זאָגט עֶר, אַ בַּר־דעת, אַ פאָלנעֶ מעֶנטש. — „אִיך ווייַס עֶס אָהן דִיר, זאָג אִיך, דאָס עֶפּעֶלִי, זאָג אִיך, פאַלט נִיט ווייַט פוּנ׳ם בּוֹימעֶלִי”. אַזוֹי זאָג אִיך צוּ אִיהם אוּן

דאָס האַרץ געווייִנטליך וואַכסט פֿאַר תענוג, וואָרום וואָסער פֿאָ-טער, איך בעט אייַך, האָט ניִשט ליִעב, אַז מע לויבט איהם זייַנע קינדער? געה זייַ אַ נָבִיא, אַז פֿון אַזאַ מין לויבעניש וועט גאָר אַרויס-שפּריִנגען אַ פֿאַרקאָכעניש, זאָל גאָט שומר ומציל זיין! איהר מעגט דאָס האָרכען.

בקיצור וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר – געווען איז דאָס צוויִשען טאָג און נאַכט, אין בויבעריק טאַקי, פֿאָהר איך מיר אַזוי מיט מייַן וועגעלי איבער די דאַטשעס, שטעלט מיך עמיצער אָב. איך טהו אַ קוק – ס'איז אֶפְרַיִם דער שדכן. אפרים דער שדכן, דאַרפֿט איהר וויסען, איז זיך אַ ייִד אַ שדכן ווי אַלע שדכנים, פֿאַרנעהמט זיך הייסט דאָס מיט שדוכים, דערזעהט ער מיך, אפרים הייסט עס, אין בויבעריק און שטעלט מיך אָב: „וויַיט-זשע מוהל, רב טביה, איך דאַרף אייַך עפּיס, זאָגט ער, זאָגען". – „מהכּתיתי, אַבִי אַגוטס", זאָג איך, און שטעל אָב דאָס פֿערדיל. „איהר האָט, זאָגט ער, רב טביה, אַ טאָכטער!" – „איך האָב, זאָג איך, זיבען, זאָלען געזונד זיין" – „איך ווייס, זאָגט ער, אז איהר האָט זיבען, כ'האָב אויך זיבען". – „האָבען מיר, זאָג איך, איינאיינעם אַזוי גרויס ווי פֿערצעהן". – „בקיצור ווערטליך אויף אַ זייַט, זאָגט ער, די מעשׂה, רב טביה, דערפֿון, זאָגט ער, איז אַזוי: איך בין דאָך, ווי אייַך איז ידוע, אַ ייִד אַ שדכן, האָב איך, זאָגט ער, פֿאַר אייַך אַ חתן. נאָר אַ חתן – פֿון חָתָנלאַנד אַ חתן, טאַקי פֿערווע שבפֿערווע!" – „דהיינו, זאָג איך, וואָס וועט אָנגערופֿען בייַ אייַך אַ חתן פֿון חתנלאַנד פֿערווע שבפֿערווע? אויב, זאָג איך, אַ היִט אָדער אַ סַנְדְלָר, אָדער אַ מְלַמֵּד, מעג ער, זאָג איך, זיצען דאָרט, און איך, זאָג איך, רֶוַח וְהַצָּלָה יַעֲמֹד – מייַן גלייַכען וועל איך מיר געפֿינען מִמָּקוֹם אַחֵר, ווי דער מדרש, זאָג איך, זאָגט..." – „ע!, זאָגט ער, רב טביה, איהר הויבט שוין אָן מיט אייערע מדרשים? מיט אייַך, זאָגט ער, רייִדען, בעדאַרף מען זיך גוט אונטערגאַרטלען! איהר פֿאַרשיט, זאָגט ער, די וועלט מיט

מדרשים. איהר הערט בעסער אויס, זאָגט ער, וואָס פאַר אַ מין שדוך
אֶפרים דער שדכן איז אַ בעל'ן אייך פּירצולעגען; איהר זאָלט, זאָגט
ער, נאָר האָרכען און שווייגען". אַזוי מאַכט ער צו מיר, אֶפרים
הייסט דאָס, און נעמט און לייענט מיר אויס אַ צעטעל, וואָס זאָל
איך אייך זאָגען, טאַקי עפּיס קַפְּרִיסִין. רֵאשִׁית איז דאָס אָרט זעהר
אַ שען אָרט, אַ טאַטענס אַ קינד, זאָגט ער, ניט קיין „האָץ דַרְנָא",
און דאָס, דאַרפט איהר וויסען, איז ביי מיר דער עיקר, וואָרום איך
בין אַליין אויך ניט אַבי ווער; ביי מיר אין דער משפחה זענען פאַרהאַן
אַלערליי, ווי זאָגט ער: עֲקוּדִים, נְקוּדִים וּבְרוּדִים, פאַרהאַן פּראָסטע
מענשען, פאַרהאַן בעל-מלאכות און פאַרהאַן בעלי־בתים. הײַנט איז
ער אַ יוֹדֵעַ נַגֵן, וואָס פערשטעהט אין די קליינע אותיות, און דאָס איז ביי
מיר אודאי נישט פון די קליינע זאַכען, וואָרום אַ גראָבען יונג האָב איך
דאָך פּײַנט ווי חזיר! ביי מיר איין עם הארץ איז ערגער טויזענד מאָל
פון איין הולטײַ; איהר מעגט אייך געהן אָן אַ היטעל און אפילו מיט'ן
קאָפּ אַראָב מיט די פיס אַרויף, אבי איהר ווייסט וואָס רש"י מאַכט,
זענט איהר שוין פון מײַנע לייט, אָט אַזאַ יוד איז טביה... הײַנט
איז ער, זאָגט ער, רײַך, אָנגעשטאָפּט מיט געלד. פאָהרט אַרויס,
זאָגט ער, מיט אַ קאַרעטע, מיט אַ פּאָר ברענענדיגע סוסים, עס געהט
אַזש אַ רויך!... נו, מהכתיתי, טראַכט איך מיר, דאָס איז אויך
נישט פון די גרויסע חסרונות, איידער אַ קבצן, איז שוין גלייכער
אַ נגיד, ווי זאָגט ער: יָאֶה עֲנִיוּתָא לְיִשְׂרָאֵל—גאָט אַליין האָט אויך
פײַנט אַ קבצן, אַ סימן האָט איהר, אַז גאָט זאָל ליעב האָבען אַ קבצן,
וואָלט אַ קבצן קיין קבצן ניט געווען. נו לאָמיר הערען ווײַטער",
זאָג איך.—ווײַטער, זאָגט ער, וויל ער מיט אייך אַ שדוך טהון, ער
געהט אויס, ער הַלֶיש'ט, זאָגט ער, דאָס הייסט ניט נאָך אייך, נאָך
אַייער טאָכטער הלשט ער, ער וויל אַ שענע וויל ער. „אַזוי, זאָג
איך, לאָז ער זײַן פאַר איהר די כפרה—וועה, זאָג איך, איז ער,
דער אַנטיק אַייערער: אַ בחור? איין אַלְמָן? אַ גְרוּשׁ? אַ שוואַרץ

יאָהר?" עֶר איז אַ בחור, זאָגט עֶר, אַ בחור, אַפילוּ אין דִי יאָהרעֶן שוֹין, נאָר אַ בחור.— „ווִי אַזוֹי־זשעֶ, זאָג איך, איז דעֶר הַיְילִיגעֶר נאָמעֶן זייַנעֶר?" ווִיל עֶר מִיר נִיט זאָגעֶן האָטש בראָט אִיהם. „בּריִינגט זִי, זאָגט עֶר, צוּ פִיהרעֶן, קיִין בּוֹיבּעֶרִיק, ווֶעל איך אַייך נאָכדעֶם, זאָגט עֶר, זאָגעֶן".— „וואָס הייִסט, זאָג איך, איך זאָל זִי בּריִינגעֶן צוּפִיהרעֶן? בּריִינגעֶן, זאָג איך, בּריִינגט מעֶן צוּפִיהרעֶן אַ פעֶרד, זאָג איך, אוֹיפ'ן יריד, אָדעֶר אַ בּהמה צוּ פאַרקוֹיפעֶן"...

בקצור, דִי שדכנים, ווייִסט איהר דאָך, קאָנעֶן איבּעֶררייִדעֶן אַ וואַנט; ס'איז געֶבּלִיבּעֶן, אַז אִם יִרְצֶה הַשֵּׁם נאָך שבת בּריִינג איך זִי צוּפִיהרעֶן קיַין בּוֹיבּעֶרִיק,— און אַלעֶרלייִ גוּטעֶ זִיסעֶ „מַחשבות" קוּמעֶן מִיר אוֹיף דִי „געֶדאַנקעֶן", און איך שטעֶל מִיר שוֹין פאָר מיַין האָדלעֶן, ווִי זִי פאָהרט אין אַ קאַרעֶטעֶ מִיט אַ פאָר בּרעֶנעֶנדִיגעֶ סוּסים, און דִי וועֶלט איז מִיר מְקַנֵא, נִיט אַזוֹי אוֹיף דעֶר קאַרעֶטעֶ מִיט דִי סוּסים, ווִי אוֹיף דִי טוֹבוֹת, וואָס איך טהוּ דעֶר וועֶלט דוּרך מיַין טאָכטעֶר די נגידית, העֶלף אוֹיס דִי געֶפאַלעֶנעֶ מִיט אַ גְמִילַת חֶסֶד, ווֶעמעֶן אַ כף הייִעֶר, ווֶעמעֶן אַ פוּפצִיגעֶר, און ווֶעמעֶן אַ הוּנדעֶרטעֶר, ווִי זאָגט איהר, יעֶנעֶר האָט אוֹיך אַ נשמה... אַזוֹי טראַכט איך מִיר פאָהרעֶנדִיג, פאַר־נאַכטלִיך, צוּרִיקוועֶגס אַהיִים, און שמיַיס דאָס פעֶרדִיל און שמוּעֶס מִיך דוּרך מִיט עֶם אוֹיף פעֶרדִיש לשון: „לְסוּסָתִי, זאָג איך צוּ עֶם. הִיאָ, אַנוּ מאַך נאָר, זאָג איך, מִיט דִי רַגְלַיִם אַ בּיסעֶלי גִיכעֶר, בּאַקוּמסט דוּ דיַין פאָרציִעֶ האָבּעֶר, וואָרוּם אֵין קֶמַח אֵין תּוֹרָה — שטעֶהט בּיַי אוּנז געֶשרִיבּעֶן — אַז מעֶ שמִירט נִיט, פאָהרט מעֶן נִיט"..

און ווִי איך רעד מִיר דאָ אַזוֹי מִיט מיַין פעֶרדִיל, זעֶה איך פוּן וואַלד אַרוֹיס שנייַדט זִיך אַ פאָרִיל, צווייִ מעֶנטשעֶן, נִכָּר אַ זָכָר מִיט אַ נְקֵבָה, געֶהן געֶהען זייִ נאָהעֶנט, האַרט אייִנעֶם צוּם אַנדעֶרעֶן, און מעֶ רעֶדט עֶפּיס זעֶהר געֶשמאַק. ווֶער קעֶן דאָס זיַין פלוּצִים אין מִיטעֶן העֶרִינעֶן? קלעֶר איך מִיר און קוּק מִיך אַיין דוּרך דִי פייַעֶרדִיגעֶ רִיטעֶר פוּן דעֶר זוּן.— איך וואָלט געֶמעֶגט שווֶערעֶן, אַז ס'איז פעֶ־

פֿעֶרִיל!... מִיט וועֶמעֶן געהט טר דאָס דעֶר שלים-מזל אַזוֹי שפּעֶט? איך פאַרשטעֶל מִיך מִיט דעֶר האַנד פוּן דעֶר זוּן אוּן קוּק מִיך אַיין נאָך שטאַרקעֶר: וועֶר איז די נֶקֵבָה׳קֶע? אוֹי: דאַכט זִיך הָאדל? יאָ, ס׳איז זִי, ווִי אִיך בִּין א יִיד, ס׳אִיז זִי!... אַזוֹי? אָט דאָס האָט מעֶן אַזוֹי געֶשמאַק געֶלעֶרעֶנט גראַמאַטִיקעֶס, געֶלייעֶנט בִּיכלעֶך!? אוֹי, טביה, בִּיזט דוּ אַ בהמה! אַזוֹי טראַכט איך מִיר, אוּן שטעֶל אָפּ דאָס פֿעֶרדִיל אוּן רוּף זִיך אָן צוּ מייַנעֶ לייַט: „אַ גוּטעֶן אָבעֶנד אייך, זאָג איך, וואָס העֶרט זִיך עֶפּיס מִכּחַ מִלְחָמָה? ווִי קוּמט איהר זאָג איך, פלוּצִים גאָר אַהעֶר? אוֹיף וועֶמעֶן קוּקט איהר דאָ אַרוֹיס? אוֹיפ׳ן נעֶכטִיגעֶן טאָג?“... דעֶרהעֶרט אַזאַ מִין ברוּך-הבּא, איז מייַן פּאָרִיל געֶבלִיבעֶן שטעהן, ווִי זאָגט עֶר לֹא בַּשָּׁמַיִם וְלֹא בָּאָרֶץ, דאָס הייסט נִיט אַהִין נִיט אַהעֶר, מחילה צעֶדרעדהט אוּן רוֹיטלעֶך אוֹיפ׳ן פּנים... געֶשטאַנעֶן אַזוֹי אַ פּאָר מִינוּט אָהן ווֶערטעֶר, לאָזט מעֶן אַראָב די אוֹיגעֶן, נאָכדעֶם הוֹיבט מעֶן אָן קוּקעֶן אוֹיף מִיר, איך אוֹיף זיי, זיי בּיידעֶ איינס אוֹיף דאָס אַנדעֶרעֶ.

„נוּ? זאָג איך— עֶפִּיס בּעֶטראַכט איהר מִיך, זאָג איך, גלייַך אַזוֹי, ווִי איהר האָט מִיך שוֹין לאַנג נִיט געֶזעֶהעֶן. איך בִּין, דאַכט מִיר, דעֶר אייגעֶנעֶר טביה, זאָג איך, וואָס געֶוועֶן, נִישט געֶמִינעֶרט אַ האָר“. אַזוֹי מאַך איך צוּ זיי האַלב פּאַדראָסִיג אוּן האַלב אוֹיף קאַטאָוועֶס... רוּפט זִיך אָן צוּ מִיר די טאָכטעֶר מייַנעֶ, האָדל הייסט דאָס, אוּן ווֶערט נאָך רוֹיטעֶר ווִי פריהעֶר: „טאַטעֶ, אוּנז קוּמט „מזל טוֹב“.. מזל טוֹב אייך, זאָג איך, מִיט מזל זאָלט איהר לעֶבּעֶן. וואָס איז די מעשה? איהר האָט געֶפוּנעֶן. זאָג איך, אַיין אוֹצר אִין וואַלד? צִי איהר זעֶנט נאָר וואָס נצוֹל געֶוואָרעֶן, זאָג איך, פוּן אַ גרוֹיסעֶ סכּנה“? „אוּנז קוּמט, זאָגט עֶר, מזל טוֹב, מִיר זעֶנעֶן חתן כּלה“.— „וואָס הייסט, זאָג איך, איהר זעֶנט חתן כּלה?“ „חתן כּלה, זאָגט עֶר, ווייסט איהר נִיט וואָס הייסט? חתן כּלה הייסט, זאָגט עֶר, איך בִּין איהר חתן, זִי איז מייַן כּלה“. אַזוֹי מאַכט עֶר צוּ מִיר, פּעֶפּעֶרִיל הייסט דאָס, אוּן קוּ. מִיר דוּקא גלייַך אִין די אוֹיגעֶן אַריין. איך קוּק איהם

אָבֶּער אוֹיך גלייך אין די אויגען אַריין און מאַך צו איהם: „ווען איז געווען ביי אייך, זאָג איך, דאָס קְנַס־מָאָל? און פאַר וואָס האָט איהר נישט גערופען מיך אויך אויף דער שִׂמְחָה? איך קעהר מיך דאכט זיך אָן דאָ אַ שטיקעל מחותן, צי ניין”?... איהר פערשטעהט, איך לאַך און ווערעם עסען מיך, טאָטשען מיין לייב. נאָר גאָר ניט, טביה איז ניט קיין יודינע, טביה האָט ליעב אויסהאָרכען ביז'ן סוֹף... רוף איך מיך אָן צו זיי: „איך פאַרשטעה ניט, אַ שדוך אָהן אַ שדכן, אָהן תְּנָאִים”?—וואָס דאַרפען מיר, מאַכט ער, פעפעריל הייסט דאָס, שדכנים? מיר זענען שוין לאַנג, זאָגט ער, התן־כלה”—„אַזוי? גאָטס נִסים! וואָס־זשע האָט איהר, זאָג איך, געשוויגען ביז אהער”?—„וואָס זאָלען מיר, זאָגט ער, שרייען? מיר וואָלטען אייך היינט אויך נישט דערצעהלט, נאָר אַזוי ווי מיר האַלטען אין גיכען ביי צעשיידען זיך, איז ביי אונז געבליבען מיר זאָלען שטעלען פריהער'עט אַ חוּפּה”... דאָס האָט מיך שוין פאַרדראָסען, ווי זאָגט איהר בָּאוּ מַיִם עַד נָפֶשׁ, דערלאַנגט אין ביין אַריין! מילא וואָס ער זאָגט התן כלה איז נאָך צו דערליידען, ווי שטעהט דאָרטען געשריבען: אָהַבְתִּי — ער וויל זי. זי וויל איהם. אָבער חוּפּה? וואָס איז דאָס פאַר ווערטער: שטעלען אַ חוּפּה? עפּיס תרגום לשון!... ווייזען ווייזט אויס אַז מיין התן האָט פאַרשטאַנען, אַז איך בין פון דער מעשה אַ ביסעל מְטוּשְׁטָשׁ; רופט ער זיך אָן צו מיר: „פאַרשטעהט איהר, רב טביה, די מעשה דערפון איז אַזוי, איך האַלט ביי אָבפאָהרען פון דאַנען”.—„ווען פאָהרסט דו?” —„אין גיכען”.—„וואָהין אַ שטייגער?”—„דאָס קאָן איך אייך, מאַכט ער, ניט זאָגען, ס'איז, זאָגט ער, אַ סוֹד”... איהר הערט? ס'איז אַ סוֹד! ווי געפעלט דאָס אייך אַ שטייגער? קומט צוגעהן אַ פעפעריל, אַ קליינס, אַ שווארץ, אַ פאַרזעזשניש, פאַרשטעלט זיך פאַר אַ התן, וויל שטעלען אַ חוּפּה, האַלט ביי אָבפאָהרען, און זאָגט ניט וואָהין! קאָן ניט צוזעצט ווערען די נאַל? „מילא, זאָג איך צו איהם. אַ סוֹד איז אַ סוֹד; ביי דיר איז גאַלץ סוֹדות... גיב מיר אָבער צו פאַרשטעהן,

ברודערִיל, אָט דאָס; דו בִּיסט דאָך אַ מֶענטש, זאָג איך, פוּן סאַמֶע יושר און בִּיזט אַיינגעטונקען אין מענטשליכקייט פון אויבען בּיז אַראָב, ווי קומט דאָס, זאָג איך, צו דיר אַז דו זאָלסט פלוצים אין מיטען דרינגען צונעהמען בּיי טביה'ן אַ טאָכטער און מאַכען זי פאַר אַיין עגונה? אָט דאָס הייסט בּיי דיר יושר? מענטשליכקייט? אַ שמיקעל גליק, זאָג איך, וואָס דו האָסט מיך ניט באַגַנְבֶה'ט, אָדער אונטער-געצונדען".

טאַטע! זאָגט זי צו מיר, האָדל הייסט דאָס— דו ווייסט גאָר ניט ווי גליקליך מיר זענען, איך און ער, וואָס מיר האָבּען דיר אויס-געזאָגט פונ'ם סוד. ס'איז בּיי אונז, זאָגט זי, אַראָב אַ שטיין פונ'ם האַרצען. קום אַהער, לאָמיר זיך צעקושען". און נישט לאַנג געטראַכט האַפּען זיי מיך אַרום בּיידע, זי פון איין זייט, ער פון דער אַנדערער זייט און מע הויבּט מיך אָן קושען און האַלזען, זיי מיך און איך זיי, און פון גרויס אימפּעט אַפּנים זיי בּיידע צווישען זיך דאַוואַי קושען זיך! אַ בּעשרייבּונג זאָג איך אַייך, אַ טהעאַטער מיט זיי! „טאָמער וואָלט שוין געווען, זאָג איך, גענוג, קושען זיך? צייט עפּיס ריידען מכ'ז תַּכְלִית". — „מַכָּה וואָסער תכלית"? זאָגען זיי, „מכה נדן, זאָג איך, מלבּושים, הוצאות החתונה, דאָס, יענץ, לאָקש, בּוידעם, ציבּעלע" מיר דאַרפען נישט. זאָגען זיי, גאָר נישט נִיט; נישט קיין לאָקשען, נישט קיין בּוידעם. נישט קיין ציבּעלעס".— „וואָס-זשע דען, זאָג איך, דאַרפט איהר יאָ"?— „מיר דאַרפען, זאָגען זיי, נאָר חוּפּה וקדושין"... איהר הערט ווערטער?...

בּקיצור, איך וועל אַייך ניט מאַריך זיין, עס האָט מיר געהאָלפען ווי דער פאַר אַ יאָהריגער שניי— מעהאָט געשטעלט אַ חופּה. אַלץ הייסט אַ חופּה! אַודאַי, וואָס זאָלט איהר קלערען, נישט אַזאַ חופּה ווי טביהן שטעהט אָן; איך מיר אַ חופּה!... אַ שטילע חתונה... אַך און וועה!... און דערצו איז נאָך פאַרהאַן אַ ווייבּ, זי זאָגט איהר אויף אַ מכה אַ בּלאָטער. מוטשעט זי, איך זאָל איהר נאָר זאָגען, וואָס איז דאָס עפּיס אַזוי האַפּ-לאַפּ. בּהפּזון'דיג? נו, געהט ניט צו פאַרשטעהן אַ

יודינגע אז עס ברענט! וואס טויג אייך, איך האב איהר געמוזט אָבּ־טאָקען פון דֶרֶךְ שָׁלוֹם וועגען אַ ליגען הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא, אַ מַעֲשֶׂה מיט אַ ירושה, אַ רייכע מומע פון יעהופּעץ, נעכטיגע טעג — אַבּי זי זאָל מיך לאָזען צורוה. און טאַקי בּאוֹתוֹ הַיּוֹם, דאָס הייסט אַ פּאָר שעה נאָך דער שענער הופּה שפּאַן איך איין דאָס פערד און וועגעלי און מיר זעצען זיך אויף זאַלבּעדריט, דאָס הייסט איך און זי און ער, דער געגיידעם מיינער, און הָלַךְ משה מָרְדְּכַי — מאַרש צום בּאהן קיין בּויבּעריק. זיצענדיג אַזוי מיט מיין פּאָר פּאָלק אין וועגעלי האָב איך מיר אַ קוק מן הצד אויפן דאָזיגען פּאָרי׳ל און טראַכט מיר: וואָס פאַר אַ גרויסען גאָט מיר האָבען און ווי מאָדנע שען ער פיהרט זיין וועלטיל! און וואָס פאַר מיני משונה נפשות, ווילדע בּרואים עס געפינען זיך ביי איהם! אָט האָט איהר אייך אַ פּאָר־פּאָלק נאָר וואָס פון דער נאָדעל אַרויס, פאָהרט ער אַוועק דער גוטער יאָהר ווייסט איהם וואוהין, און זי בּלייבּט איבּער דאָ — און מע זאָל דאָס לאָזען אַפילו אַ טרעהר האָטש פון יוצא וועגען, נאָר גאָר נישט, טביה איז ניט קיין יידענע. טביה האָט צייט, קוקט און שווייגט, וואָס וועט דאָ זיין... זעה איך עפּיס אַ פּאָר יונגע לייטלעך, גוטע בּחֻריליקעס מיט אויסגעטראָטענע שטיוועל, זעגען אַרויסגעקומען אויפ׳ן בּאהן זיך געזעגענען מיט מיין שפּיל־פויגעל. איינער פון זיי איז געגאַנגען עפּיס ווי אַ שיינעץ, איך בעט איבּער אייער כּבוד מיט׳ן העמדיל איבּער די הויזען, און האָט עפּיס געשושקעט זיך מיט מיינעם שטילערהייד. „זעה נאָר, טביה, טראַכט איך מיר, צי האָסט דו זיך ניט אַריינגעהאַפּט דאָ צווישען חֶבְרָה פערד־גנבים, בּיטעל־שניידערס, שלעסער־ברעכער, אָדער פאַלשע מאָנעטשיקעס?"..

פאָהרענדיג צוריק מיט מיין האָדלען פון בּויבּעריק אַהיים, קאָן איך מיך ניט איינהאַלטען און זאָג איהר אַרויס דעם דאָזיגען געדאַנק גאַנץ אָפּענטליך. צעלאַכט זי זיך און וויל מיר איינרעדען, אַז ס׳איז לויטער פיינע מענטשעלעך — ערליכע, לעצט ערליכע לייט. וואָס זייער גאַנץ לעבען איז נאָר פון יענעמס וועגען, זיך האָבען זיי נישט אין זינען

אַפילוּ אין דער לינקער פּיאַטע... „אַט אַ יִנגער, זאָגט זי, וואָס מיט'ן העמדיל, דער איז גאָר אַ טאַטענס קינד; ער האָט, זאָגט זי, אַװעקגעװאָרפען רייכע טאַטע מאַמע אין יעהופּעץ, װײל ניִשט נעדמען בײַ זײַ קײן צעבראָכענעם גראָשען״.—„אַזוי? גאָטס װאונדער! זאָג איך. טאַקי זעהר אַ פּײַן בּחור כּלעבען, צום העמדיל, װאָס ער געהט איבּער די הויזען מיט די לאַנגע האָר, װען גאָט העלפט איהם נאָך אַ האַרמאָניע, אָדער אַ הונט זאָל איהם נאָכלויפען פון אונטען, דעמאָלט האָט דאָס שוין גאָר דעם זיבּעטען חן!״

אָט אַזוי רעכען איך זיך אָבּ מיט איהר שוין פאַר איהם אויך, און לאָז אויס מײַן גאַנץ בּיטער האַרץ הײַסט דאָס צו איהר נעבּאַך... און זי? גאָר נישט! אין אֶסְתֵּר מְגִלָּת—מאַכט זיך תּמעוואַטע. איך איהר: „פּעפּעריל״, און זי מיר: טוֹבת הכּלל, אַרבּײַטער, נעכטיגע טעג... „וואָס טויג מיר, זאָג איך, אײַער טובת הכּלל מיט אײַער אַרבּעטען, אַז עס געהט צו בּײַ אײַך בּסוֹד? פאַרוואָס, זאָג איך, אַ שפּריכוואָרט: וואו אַ סוד, דאָרט איז אַ גְנֵבָה... אַמעהר זאָג מיר גלײַך, וואָס איז ער געפּאָהרען, פּעפּעריל, און וואָהין?״... אַלסדינג יאָ, זאָגט זי, נאָר דאָס ניט. פרעג זיך, זאָגט זי, בּעסער נישט נאָך; גלויבּ מיר, זאָגט זי, וועסט מיט דער צײַט אַלײן אַלסדינג וויסען. וועסט אם ירצה השם הערען, און אפשר אין גיכען, פיעל נײַס, פיעל גוטס!.

„אָמֵן הַלְוַאי, זאָג איך, פון דײַן מויל אין גאָטס אויהערען. נאָר אונזערע שונאים, זאָג איך, זאָלען אַזוי וויסען פון זײַער געזונד, ווי איך הויבּ אָן צו פאַרשטעהן, וואָס דאָ טהוט זיך בּײַ אײַך און וואָס בּעדײַט די שפּיעל!״... אָט דאָס איז טאַקי, זאָגט זי, דער אומגליק, וואָס דו וועסט דאָס ניט פאַרשטעהן. „וואָס זשע, ס'איז אַזוי טיעף? מיר דאַכט, זאָג איך: אַז איך פאַרשטעה מיט גאָטס הילף גרעסערע זאַכען״... דאָס לאָזט זיך ניט, זאָגט זי, פאַרשטעהן מיט'ן שכל אַלײן, דאָס דאַרף מען, זאָגט זי, פיהלען, פיהלען מיט'ן האַרצען...—אַזוי זאָגט זי צו מיר, האָדל הײַסט עס, און דאָס פּנים בּײַ איהר בּשעת מעשה פלאַמט און

די אוֹיגען ברענען. ניט געדאַכט זאָלען זיי ווערען, די טעכטער מיינע! פאַרקאָכען זיי זיך אין עפּיס, איז מיט הארצען און מיט לייב און לעבען און מיט'ן גוף און מיט דער נְשָׁמָה.

בקצור וועל איך אייך דערצעהלען, עס גערט אַוועק אַ וואָך און צוויי און דריי און פיער און פינף און זעקס און זיבען— אין קול וְאֵין קֶשֶׁב, ניטאָ ניט קיין בריעף, ניט קיין ידיעה. „פאַרפאַלען, זאָג איך, פּע-סעריל! און האפּ אַ קוק אויף מיין האָדלען. נעבאַך קיין טראָפּען בלוט נישטאָ אין פנים, זוכט אויף אַלע מאָל איין אַנדער שטיקעל אַרבייט אין שטוב, וויל, ווייזט אויס, פאַרגעסען דורך דעם די גרויסע צרות אידרע, נאָר, איהר זאָלט זאָגען זי זאָל דאָס איהם אפילו דערמאָהנען! שאַ, שטיל, גלייך ווי סאיז נאָר קיין מאָל נישט געווען קיין פּעפּעריל אויף דער וועלט.

נאָר איין מאָל טרעפט זיך אַ מעשה, איך קום צופאָהרען אַהיים, איך זעה מיין האָדל איז פאַרווייגט, געהט אַרום מיט אָנגעשוואָלענע אויגען. הויב איך מיך אָן דערפרעגען, ווער איך געוואָהר, אַז דאָ איז ניט לאַנג געווען עפּיס איינער אַ שלים-מזל מיט לאַנגע האָר און נע-פֿדעט זיך עפּיס מיט איהר, מיט האָדלען הייסט עס. „אַהאַ!— טראַכט איך מיר— דאָס איז יענער חֶבְרָה־מאַן, וואָס האָט אַוועקגעוואָרפען רייכע טאַטע־מאַמע און האָט אַראָפּגעלאָזט דאָס העמדיל איבער די הויזען... און נישט לאַנג נעטראַכט, רוף איך אַרויס מיין האָדלען פון שטוב אין הויף אַרויס און טהו זי אַ האַפּ גלייך אויף דער וועגטקע: „זאָג מיר נאָר, טאָכטער, האָסט שוין פון איהם „אַ גרוס"?— „יאָ"— „וואו איז ער ערגיץ דיין באַשערטער"? „ער איז, זאָגט זי, ווייט".— „וואָס טהוט ער?"— „ער זיצט"!— „ער זיצט"?— „ער זיצט... „וואו זיצט ער?" פאַר וואָס זיצט ער?" שווייגט זי. קוקט מיר גלייך אין די אויגען אַריין און שווייגט. „זאָג מיר נאָר, זאָג איך, טאָכטער מיינע, ווערדליג איך פאַרשטעה, זיצט ער ניט פאַר קיין גנבה; פאַרשטעה איך ניט דעם שכל, אַז ווי באַלד קיין גנב ניט און קיין שווינדלער ניט, היינט פאַר

וואָס־זשׁע זיצט עֶר, פאַר וואָסערֶע מעשים טובים"... שווייַגט זי, אין אֶסתר מַגֶלָת... האָב איך מיך מְיַשֵׁב געוועֶן: זאָגסט ניט, דאַרף מעֶן ניט, עֶר איז דאָך דייַן שלים־מזיל, ניט מייַנעֶר. אַ שׁענעֶ ריינע כפרה! נאָר אינווייניג אין האַרצעֶן טראָג איך אַ וועטהאָג, כ'בין פאָרט אַ פּאָטעֶר, ווי מיר זאָגעֶן אינ'ם דאַוונעֶן: כְּרַחֵם אָב עַל בָּנִים, אַ פאָטעֶר בלייַבט אַ פּאָטעֶר.

בקיצור געוועֶן איז דאָס הושַׁעְנָא רַבָּה אויף דעֶר נאַכט. יום טוב איז ביי מיר אַ מִנְהָג, איך רוה מיך אָב, און אויך דאָס פעֶרדיל רוהט זיך ביי מיר אויס, ווי אין דעֶר תורה שטעהט געשריבען: אתה דו, ושׁורְךָ און דייַן ווייב, וַחֲמוֹרְךָ און דייַן פעֶרדיל, און אַגב איז שוין אין טויבעֶריק כמעט נישטאָ וואָס צו טהון: טהוט מעֶן אַ בלאָז מיט'ן שופר, אַזוי צעֶלויפעֶן זיך אַלעֶ דאַטשניקעֶס ווי די מייז אין אַ הונגער, און טויבּעֶריק ווערט אַ פוסטקעֶ, דעמאָלט האָב איך ליעב צו זיצען אין דעֶרהיים, ביי זיך אויף דעֶר פריזבע. פאַר מיר איז עֶס דאָס בעֶסטעֶ שטיקעֶל צייַט. די טעֶג זעֶנעֶן געשׁענקטעֶ. די זון באַקט שוין ניט ווי אַ קאַלכ־אייבען, נאָר זי גלעֶט מיט אַ מין ווייכקייַט, מהיה נפשות. דעֶר וואַלד איז אַלץ נאָך גרין, די סאָסנעֶס העֶרעֶן ניט אויף צו שמעֶקעֶן מיט סמאָלעֶ, און עֶס דאַכט זיך מיר, אַז דעֶר וואַלד קוקט יום־טוב־דיג, ווי גאָט'ס אַ סוכה, אַ סוכה פון גאָט. אָט דאָ, טראַכט איך מיר, האַלט גאָט סוכות; דאָ, ניט אין שטאָדט, וואו סעֶ טאַרעֶראַמט, און מעֶנטשעֶן לויפעֶן הין און העֶר, פּינעֶן מיט דעֶר נשמה, יאָגעֶן זיך נאָכ'ן שטיקעֶל ברויט, און מעֶ העֶרט נאָר געֶלד און געֶלד!... און וועֶר שמועֶסט אויף דעֶר נאַכט, הושענא רבה למשל, איז דאָך גאָר אַ גן עֵדֶן: דעֶמאָלט איז דעֶר הימעֶל בלוי, די שטעֶרעֶן פינקלען, שעֶמעֶרי־רעֶן, בייַטעֶן זיך, פינטלעֶן ווי לְהַבְדִיל אַ מעֶנש מיט די אויגעֶן; און אַמאָל מאַכט זיך, פליהט דורך אַ שטעֶרן פייַל אויסעֶן בויגעֶן, לאָזט איבּעֶר נאָך זיך אויף אַ רגע'לעֶ אַ גרינעֶם פאַס־דאָס האָט זיך אראָב־געֶלאָזט אַ שטעֶרעֶנדיל, געֶפאַלעֶן עֶמיצעֶנס מזל, וואָרום וויפיעל שטעֶרעֶן

אַזוי פִיעל מַזָלות... יודישֶׁע מַזָלות... „עֶס זאָל האָטש ניט זיין מיין פִינסטעֶר מזל"‚— טראַכט איך מיר, און עֶס קומט מיר אויפ'ן געֶדאַנק האָדל. שוין פון עֶטליכֶע טאָג, אַז זי איז עֶפּיס ווי אויפגעֶמונטעֶרט, לעֶבּעֶדיגעֶר געֶוואָרעֶן, גאָר אַיין אַנדעֶר פּנים באַקומעֶן, עֶמיצעֶר האָט איהר געֶבּראַכט אַ בּריוועֶל, אַ פּנים פון איהם טאַקי, פון איהר שלים־מזל. ווילעֶן ווילט זיך מיר זעֶהר וויסעֶן, וואָס עֶר שרייבּט איהר, נאָר פרעֶגעֶן וויל איך נישט; זי שווייגט, שוויַיג איך אויך, פּתח שין שאַ, טביה איז ניט קיין יִדינגעֶ, טביה האָט צייט...

דעֶרוויַיל, אַזוי ווי איך טראַכט פון האָדלעֶן, קומט זי אָן, האָדל הייסט עֶס, זעֶצט זיך צו נעֶבּעֶן מיר אויף דעֶר פּריזבּעֶ, קוקט זיך אַרום אויף אַלעֶ זייטעֶן, און רופט זיך אָן צו מיר שטילערהייד: „העֶרסטו, טאַטעֶ? איך דאַרף דיר עֶפּיס זאָגעֶן, הייַנט געֶזעֶגעֶנעֶן מיר זיך אָב מיט דיר... אויף שטעֶנדיג"...

אַזוי זאָגט זי צו מיר שטיל, קוים וואָס מעֶ העֶרט, און קוקט אויף מיר מיט אַ מאָדנעֶם מין קוק, מיט אַזאַ קוק, וואָס איך וועֶל איהם אייבּיג ניט פאַרגעֶסעֶן. און בּשעת מעשׂה פליהט מיר דורך אַ מחשבה אין קאָפּ: „זי וויל זיך טרינקעֶן"... וואָס איז מיר איינ־געֶפאַלעֶן טרינקעֶן? וויַיל עֶס האָט זיך געֶטראָפעֶן ניט דאָ געֶדאַכט אַ מעשׂה: אַ מיידעֶל ניט וויַיט פון אונז האָט זיך פאַרקאָכט אין אַ דאָרפ־שייגעֶץ און האָט זיך צוליעֶבּ דעֶם דאָרפ־שייגעֶץ... איהר ווייסט דאָך שוין וואָס, איז די מאַמעֶ פאַר צרות קראַנק געֶוואָרעֶן און איז געֶשטאָרבּעֶן, און דעֶר טאַטעֶ האָט זיך אויסגעֶבּראַכט, געֶוואָרעֶן אַ קבּצן, און דעֶר דאָרפ־שייגעֶץ האָט זיך מישב געֶוועֶן און האָט התלירעֶ געֶהאַט פאַר איין אַנדעֶרעֶ, איז זי אַוועֶקגעֶגאַנגעֶן צום טייַך, דאָס מיידעֶל הייסט דאָס, און האָט זיך אַריינגעֶוואָרפעֶן אין וואַסעֶר אַריין און האָט זיך דעֶרטרונקעֶן...

„וואָס הייסט," זאָג איך, „דו געֶזעֶגעֶנסט זיך אָבּ מיט מיר אויף שטעֶנדיג?" אַזוי מאַך איך צו איהר און קוק אַראָבּ, זי זאָל ניט זעֶהעֶן

ווי איך בין טוידט. „דאָס הייסט, זאָגט זי, איך פֿאָהר, זאָגט זי, אַוועק, מאָרגען, זאָגט זי, גאַנץ פֿריה. מיר וועלען זיך שוין מעהר קיין מאל ניט זעהען... קיין מאָל ניט"...

דערהערט די דאָזיגע ווערטער, איז מיר געוואָרען אַ ביסעל גרינ־גער אויף דער נשמה. דאַנקען גאָט האָטש דערפֿאַר, טראַכט איך מיר, ווי זאָגט ער: גם זו לטובה — עס קאָן זיין ערגער, בעסער האָט קיין שיעור ניט... „וואוהין, למשל, פֿאָהרסט דו, איב איך האָב, זאָג איך, די זכיה צו וויסען?" „איך פֿאָהר, זאָגט זי, צו איהם".
„צו איהם?— זאָג איך— וואו איז ער דען אַצינדערט?" „לעת־עתה, זאָגט זי, זיצט ער נאָך; נאָר אין גיכען שיקט מען איהם אַוועק".
„פֿאָהרסט דו, הייסט דאָס, זיך געזעגנען מיט איהם?" אַזוי זאָג איך צו איהר און מאַך זיך תמזואטע. „ניין, זאָגט זי, איך געה איהם נאָך גלייך אַהין". „אַהין? זאָג איך, ווער איז געוועזען דער אַהין? ווי אַזוי הייסט דאָס אָרט?" „מע ווייסט נאָך ניט אַקוראַט, זאָגט זי, ווי אַזוי דאָס אָרט הייסט, נאָר ווייט איז דאָס זעהער, זאָגט זי, ווייט מיט סכנות נפשות"...

אַזוי זאָגט זי צו מיר, האָדל הייסט עס, און עס מאָלט זיך מיר אויסעט, אַז זי רעדט דאָס מיט גדלות, מיט גרויסקייט, גלייך ווי ער וואָלט דאָ אָפּגעטהון עפּיס אַזעלכס, וואָס סע קומט איהם דער פֿאַר אַ מעדאַיל פֿון אַ פֿוד אייזען!... וואָס ענטפֿערט מען איהר למשל אויף אַזאַ זאַך? פֿאַר אַזאַ זאַך נעמט אַ פֿאָטער און בייזערט זיך אויס אויף אַ קינד, שענקט אַ פּאָר פּעטש, אָדער ער בייטעלט אויס אַלע בייזע ווילסטע הלוֹמוֹת. טביה איז אָבער ניט קיין יידינע. איך געה מיט דעם גאַנג אַז כעס איז עבודה־זרה. רופֿ איך מיר אָן צו איהר מיט אַ פּסוק, ווי געוויינטליך. „איך זעה אַחים, זאָג איך, טאָכטער מיינע, אַז דו ביסט מקים ווי אין דער הייליגער תורה שטעהט געשריבען: על כן יעזב— ווארפֿסט אַוועק, זאָג איך, צוליב אַ פּעפּעריל־טאַטע מאַמע, זאָג איך, און לאָזט זיך אַוועק אין אַנאָרט וואָס מע ווייסט ניט וואו, ערגיץ אין

די מדבריות אַפּנים, אויפן פּאַרגליווערטען ים, דאָרט, וואו אַלכסנדר מוקדן, זאָג איך, איז געפּאָהרען אויפן אָקרעגט און פאַרבלאָנזעט אויף אַ ווייטער וויספּע, זאָג איך, צווישען ווילדע מענטשען, ווי איך האָב געלייענט, זאָג איך, אַמאָל אין אַ מעשה ביכעל"...

אַזוי זאָג איך צו איהר האַלב אויף קאַטאָוועס און האַלב מיט כעס, און דאָס האַרץ בשעת מעשה וויינט, נאָר טביה איז ניט קיין יידינע, טביה האַלט זיך איין. און זי, האָדל הייסט עס, פאַלט נישט אַראָפּ ביי זיך; ענטפערט מיר אָפּ על ראשון ראשון, און שטיל, נישט גע־האַפּט, און בעטראַכט, טביה'ס טעכטער קאָנען רעדען...

און האָטש איך האַלט דעם קאָפּ אַראָב און די אויגען צו, פון דעסט וועגען דאַכט זיך מיר, אַז איך זעה זי, האָדלען הייסט דאָס, איך זעה איהר פּנים איז פונקט אַזוי ווי די לבנה בלאַס און מאַט, און דאָס קול איהר'ס, מאָלט זיך מיר אויס, איז עפּיס ווי פאַרדומפּען, ציטערט... זאָל איך איהר אַשטייגער פאַלען אויפ'ן האַלז, בעטען, הלש'ן פאַר איהר, זי זאָל ניט פאָהרען? ווייס איך, אז ס'איז אַרויס־געוואָרפען. ימח שמם זאָלען זיי ווערען, טאַקי די טעכטער מיינע, פאַרקאָכען זיי זיך אין עמיצען, איז מיט'ן גוף און מיט דער נשמה און מיט'ן האַרצען און מיט לייב און לעבען!

בקצור, מיר זענען אָבגעזעסען אַזוי אויף דער פּריזבע אַ היבשע שטיק צייט, לאָז זיך איין דאַכטען כמעט די גאַנצע נאַכט. מעהר געשוויגען ווי גערעדט, און דאָס וואָס מיר האָבען גערעדט, איז אויך געווען כמעט ווי נישט גערעדט, האַלבע ווערטער... זי האָט גערעדט און איך האָב גערעדט. איך פרעג זי נאָר איין זאַך: וואו איז דאָס געהערט געוואָרען, אַ מיידיל זאָל נעהמען און התונה האָבען פאַר אַ בחור צוליב דעם, זי זאָל איהם קענען נאָכגעהען ערגיץ אין אַלדע שוואַרץ יאָהר? ענטפערט זי מיר: מיט „איהם" איז אַלץ איינס, אַפילו אין אַלדע שוואַרצע יאָהר... גיב איך איהר געוויינטליך צו פאַרשטעהן מיט'ן שכל ווי נאַריש דאָס איז. גיט זי מיר צוריק צו

פֿאַרשטעהן מיט איהר שׂכל, אַז איך וועל דאָס קיין מאָל ניט פֿאַר־ שטעהן. בריינג איך איהר אַ מָשָׁל מיט אַ הוהן, אַ קוואָקע, וואָס האָט אויסגעזעסען קאַטשקעלעך. די קאַטשקעלעך האָבען זיך נאָר אויסגעהאַפּט איך די פּיסלעך, האָבען זיי זיך געלאָזט אויפֿ'ן וואַסער און די קוואָקע נעבעך קוואָקעט. „וואָס, זאָג איך, וועסטו דו זאָגען זאָג איך, דערוֹיף, טאָכטער לעבען?” „וואָס, זאָגט זי, וואָס קען מען דערויף זאָגען? ס'איז אַוודאַי אַ רחמנות, זאָגט זי, אויף דער קוואָקע; נאָר צוליעב דעם, זאָגט זי, וואָס די קוואָקע קוואָקעט, זאָלען די קאַטשקעלעך ניט שווימען?”... איהר פֿאַרשטעהט דבורים? טביה'ס ... רעדט נישט גלאַט...

אין דערווייל די צייט שטעהט ניט, עס הויבט שוין אָן צו שאַריען ... טאָג. די אַלטע אין שטוב וואָרטשעט. זי האָט שוין עטליכע מאָל געשיקט זאָגען, אַז ס'איז שוין צייט מאַכען נאַכט, און געזעהן, אַז עס העלפֿט זיך ניט, האָט זי אַרויסגעשטעקט דעם קאָפּ דורכ'ן פענסטער און מאַכט צו מיר, מיט אַ שיינעם יְבָרֶכְךָ געוויינטליך: „טביה! וואָס טראַכטסט דו זיך?” „לאָז זיין שטיל, זאָג איך, גאָלדע, ווי אין פסוק שטעהט: לָמָה רָגְשׁוּ! האָסט פֿאַרגעסען אַ פּנים, אַז ס'איז היינט הוֹשַׁעְנָא רַבָּה; הוֹשַׁעְנָא רַבָּה, זאָג איך, ווערט אונז אָנגע־ התמ'ט דאָס גוטע קוויטעל, הושענא־רבה דאַרף מען זיין אויף. פֿאָלג מיך, גאָלדע, זאָג איך, דו נעהם זיי מוחל צעבלאָז נאָר דעם סאַמאָוואַר, זאָג איך, און לאָז זיין טהיי, און איך וועל געהן דערווייל שפּאַנען דאָס וועגעלי. מיר פֿאָהרען מיט האָדלען צום באַהן”. און ווי דער שטיינער איז טאָק איך איהר אָב אַ שפּאָגעל־נייעם ליגען, אַז האָדל פֿאָהרט אַוועק קיין יעהופּעץ און פֿון דאָרטען נאָך ווייטער, אַלץ מכּח יענעם עסק, מכּח דער ירושה הייסט דאָס, און עס קאָן געמאָלט זיין, זאָג איך, אַז זי זאָל שוין דאָרטען בלייבען איבער'ן גאַנצען ווינטער, און אָפּשר איבער'ן ווינטער מיט'ן זומער מיט נאָך אַ ווינטער; לכן דאַרף מען איהר, זאָג איך, מיטגעבען עפּיס צֵדָה לַדֶּרֶךְ, אַ ביסעל

...גט, אַ קליידעל, אַ פּאָר קישענס, ציכלעך, דאָס, יענץ און שאָר־רק ות.

אַזוי קאָמאַנדעווע איך און זאָג ... אָל ניט זײַן קײַן געוויי־יען, ס'איז הושענא־רבה אויף ... וועלט, הושענא־רבה, זאָג איך, ... יען ניט וויינען, ס'איז אַ בפירוש'ער דין! הערט מען דאָך ... ין מסתמא, ווי די קאַץ, און מע וויינט דוקא יאָ, און אַז סע קומט צום געזעגענען זיך ווערט אַ יללה, אַלע וויינען — די מאַמע, די קינדער, און טאַקי זי אַליין, האָדל הייסט דאָס, און ועל כלם, אַז ס'איז געקומען צו דער עלטערער טאָכטער מײַנע, צייטיל מיין איך (אויף יום־טוב קומט זי צו מיר מיט איהר ר' שווערטען, מיט מאָטיל קאַמזויל), האָבען זיך ביידע שוועסטער ... אַס, וואָרף געטהון איינס דאָס אַנדערע אויפ'ן האַלז — מע האָט זיי קוים אָבגעריסען...

נאָר איך איינער האָב מיך געהאַלטען שטאָל און אייזען; דאָס הייסט, עס רעדט זיך נאָר אַזוי שטאָל און אייזען; איטווייניג קאָכט, ווי אַ סאַמאָוואַר, נאָר יענעם אַרויסבאַווייזען ... טביה איז דאָך נישט קיין יידענע... דעם גאַנצען וועג ... קיין בויבעריק שווייגען מען, און אַז מיר האַלטען שוין נישט ווייט פון דער באַהן, רוף איך מיך אָן צו איהר, זי זאָל מיר זאָגען דאָס לעצטע מאָל, וואָס פאַרט האָט ער געטהון אַזעלכעס. פעפעריל הייסט דאָס?... איטליכע זאַך, זאָג איך, בעדאַרף דאָך האָבען עפּיס אַ טעם... ווערט זי אָנגע־צונדען און שווערט מיר מיט כל השבועות שבעולם, אַז ער איז ריין ווי גין־גאָלד, ער איז, זאָגט זי, אַ מענטש וואָס קאָטאָרי פאַר זיך אַרט איהם נישט, דאָס גאַנצע טהועכץ זיינס איז נאָר, זאָגט זי, יענעמ'ס טובה, דער וועלט'ס טובה — און דער עיקר פאַר די יגיע־כפים'ניקעס, די בעלי־מלאכות — און געדט זײַט אַ הכם און טרעפט, וואָס דאָס הייסט! „זאָרגט ער זיך, זאָג איך צו איהר, הייסט דאָס, פאַר דער וועלט? למאי־זשע, זאָג איך. זאָרגט זיך ניט די וועלט

פאַר איהם, אַז ער איז יאָ אַזאַ ייאוּילער בהור? זאָלסט איהם האָטע[illegible] לאָזען גרוסען, זאָג איך, דעם אַלכּסנדר מוקדן דיינעם, זאָלסט איהם זאָגען, זאָג איך, אַז איך פאַרלאָז מיך אויף זיין יושר, ער איז דאָך אַ מענטש פון סאַמע יושר, זאָג איך, אַז ער וועט מיין טאָכטער מסתמא ניט פאַרפיהרען און שרייבען אַמאָל, זאָג איך, אַ בריוועל דעם אַלטע[illegible] טאַטען...״

און אַזוי ווי איך רייד, פאַלט זי מיר ניט פלוצים אויף׳ן האַלז און הויבט ניט אָן צו וויינען? „לאָמיר זיך, זאָגט זי, געזעגענען. זייַ געזונד, טאַטע, נאָט ווייסט, זאָגט זי, ווען מיר וועלען זיך זעהן״!?... איין עק. אָט דאָ האָב איך מיך שוין נישט געקאָנט איינהאַלטען... עס איז מיר געקומען אויף׳ן געדאַנק, פאַרשטעהט איהר, טאַקי די אייגענע האָדל, בשעת זי איז נאָך געוועזען אַ ברעקיל... אַ קינד הייסט דאָס... זי געהאַלטען אויף די הענד... אויף די הענד געהאַלטען... האָט קיין פאַראיבעל ניט, פאַני, וואָס איך האָב מיך... מעשה ידינע... איהר זאָלט וויסען, הערט איהר, וואָס דאָס איז [illegible]א האָדל, דאָס איז!... איהר זאָלט זעהן די [illegible]ילעד [illegible] בר[illegible] וואָס זי שרייב[illegible]... סאיז אַ האָדל פון גאָט!... זי איז [illegible] מיר אָט אַ דאָ-אָ, איז זי בײַ מ[illegible]... ט[illegible]... טיעף... איך קאָן עס אייך אַזוי פיעל ניט אַרויסגעבען. . . . .

. . . .

ווייסט איהר וואָס, פאַני שלום-עליכם? לאָמיר בעסער ריידען פון עפּיס פרעהליכערס: וואָס הערט זיך עפּיס מכּה דער מלחמה?

